

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15.05.1962, sp. zn. 3 Cz 90/62, ECLI:CZ:NS:1962:3.CZ.90.1962.1

Číslo: 7/1963

Právní věta: Ke změně výchovného prostředí podle § 41 zák. o právu rod. může dojít jen tehdy, změní-li se podstatně osobní a rodinné poměry rodičů, jejich společenské uplatnění, poměr k práci a veřejnému životu, zdravotní stav a hospodářská situace.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 15.05.1962

Spisová značka: 3 Cz 90/62

Číslo rozhodnutí: 7

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Výchova dítěte

Předpisy: 265/1949 Sb. § 41

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem lidového soudu v Plzni, potvrzeným rozsudkem krajského soudu v Plzni, bylo rozvedeno manželství rodičů nezl. dětí z výlučné viny matky dětí, nezl. děti účastníků byly svěřeny do výchovy a výživy otce byl upraven styk matky s oběma dětmi. Soudy dospěly k závěru, že výchovu dětí lépe zajistí otec nežli matka, která svou nevěrou způsobila hluboký a trvalý rozvrat svého manželství s otcem dětí a byla rozvedena z výlučné viny.

Matka dětí požádala u okresního soudu Plzeň-město o změnu rozsudečného výroku v rozvodovém řízení, pokud nezl. děti byly svěřeny do výchovy a výživy otce, poukazujíc na to, že její dnešní život skýtá veškeré záruky řádné výchovy dětí, neboť je na svém pracovišti kladně hodnocena. Otec dětí se v srpnu 1960 znovu oženil s ženou, která je pouze o 14 let starší než nezl. syn, a je proto žádoucí, aby i z toho důvodu byly děti svěřeny do výchovy vlastní matky.

Okresní soud v Plzni-město svěřil obě nezl. děti do výchovy a výživy matky a otci uložil platit na děti výživné, přičemž současně upravil styk otce s dětmi. V odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že podle posudků občanských výborů jsou dány předpoklady dobré výchovy dětí u obou rodičů, že však po pečlivém přezkoumání a zhodnocení provedených důkazů, zejména po výslechu svědků, dospěl soud k závěru, že výchova dětí bude lépe zajištěna u matky, neboť otec se znovu oženil s poměrně mladou ženou, která spolu s otcem dětí vyvíjí velmi aktivní sportovní činnost jakožto reprezentantka ČSSR v odbíjené, takže vzhledem k tomu i vzhledem k malému věkovému rozdílu mezi nezl. synem a nynější manželkou otcovou je v zájmu dětí, aby byly svěřeny do výchovy vlastní matky. Matka dětí se řádně

zapojila do pracovního procesu a skýtá záruky dobré výchovy dětí.

Krajský soud v Plzni změnil napadené usnesení tak, že ponechal beze změny v platnosti úpravu výchovy a výživy nezletilých dětí, provedenou již rozsudkem bývalého lidového soudu v Plzni ve znění potvrzujícího rozsudku krajského soudu v Plzni. V odůvodnění tohoto usnesení uvedl, že koncepce rozhodnutí prvního soudu není ve shodě se zásadami rodinného práva, protože klade prý veliký důraz na zjišťování předpokladů pro řádnou výchovu dětí u matky, aniž by zároveň soud stejně důsledně uvažoval o tom, zda výchova dětí u otce je do té míry neúspěšná, že jejich zájem vyžaduje změnu výchovného prostředí. Podle názoru krajského soudu může ke změně výchovného prostředí v souladu s ustanovením - 41 zák. o právu rod. dojít jen tehdy, změní-li se podstatně osobní a rodinné poměry rodičů, jejich společenské uplatnění, postoj k práci a veřejnému životu, zdravotní stav a hospodářská situace. Není prý proto v zájmu dětí změna tam, kde se děti s dosavadním prostředím sžily, jsou s ním citově spjaty a dobře v něm prospívají, což vede k plnému rozvoji jejich duševních a tělesných schopností i k vytváření jejich morálně politického profilu. Pracovní zatížení a veřejná činnost nemůže být připisována otci k tíži, protože takový postup by byl v rozporu s jedním z principů života vyspělé socialistické společnosti, jímž je stále širší aktivní účast uvědomělých občanů na budovatelském úsilí a správě veřejných věcí. Dosavadní výchovné prostředí u otce se krajskému soudu jeví výhodnějším pro děti, protože otci se podařilo uzavřením nového manželství vytvořit novou rodinu a novou domácnost, v níž se dětem již se zřetelem ke kvalifikaci manželky otce může dostat lepší a úplnější péče. Není tedy v zájmu dětí pověřovat matku jejich výchovou pro delší dobu, neboť matka v době svého manželství s otcem dětí dávala přednost sobeckému prosazování vlastních zájmů před zájmy dětí, čehož je důkazem její poměr s jiným mužem. I když proto matka dětí je v době rozhodnutí krajského soudu s tímto mužem rozvedena, nelze zjistit, jsou-li její mravní a charakterové vlastnosti a způsob jejího života dostatečnou zárukou řádné výchovy dětí. Nelze totiž ještě spolehlivě předpokládat, že dříve zjištěné nedostatky jsou trvale odstraněny. Ani její vstup do pracovního poměru a její pracovní úspěchy nejsou prý samy o sobě dostatečným dokladem schopnosti matky pro výchovu dětí. I zde jde podle názoru krajského soudu o krátký časový úsek, který nedovoluje ještě učinit bezpečné závěry. Konečně ke vstupu matky do pracovního poměru vedl patrně především hospodářský zřetel, neboť jako rozvedená žena musela si sama opatřit úhradu osobních potřeb vlastní prací. Proto výsledky řízení nepotvrzují přesvědčivě, že by již došlo k výraznému a zejména trvalému zlepšení výchovných podmínek u matky tak, aby bylo v zájmu dětí odnít je z výchovy otce.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané generálním prokurátorem, že rozhodnutím krajského soudu byl porušen zákon.

Odůvodnění:

Krajský soud v odůvodnění napadeného usnesení správně uvádí, že rozhodnutí o výchově dětí lze změnit jen tehdy, změní-li se poměry (§ 41 zák. o právu rod.). Takovou změnou poměrů je podle názoru krajského soudu výrazná změna v těch okolnostech, z nichž soud vycházel při svém rozhodování o výchově dětí, tedy zejména změna v osobních a rodinných poměrech rodičů, v jejich společenském uplatnění, postoji k práci a veřejnému životu, v hospodářské situaci, apod. Bylo tedy třeba pečlivě uvážit okolnosti a poměry, za jakých došlo k rozhodnutí, jímž byly děti odňaty z výchovy a výživy své matky, v níž až dosud od svého narození byly a porovnat je s poměry, za jakých se matka dovolává změny těchto rozhodnutí.

Z odůvodnění těchto rozhodnutí vychází najevo, že k nim došlo v podstatě proto, že tehdejší manžel matky dětí a jejich otec podal u lidového soudu v Plzni návrh na rozvod svého manželství s matkou dětí pro její cizoložství, jehož se dopouštěla s jiným mužem, a že tento vztah matky dětí, který byl soudy charakterizován jako doklad toho, že před svými dětmi dává přednost svým sobeckým zájmům, ji činil neschopnou k řádné výchově dětí. Bylo tedy třeba posuzovat tvrzenou změnu poměrů ve

smyslu § 41 zák. o právu rod. zejména z toho hlediska a pečlivě srovnat nynější způsob života a chování matky s jejím životem a chováním v době, kdy jí byly děti soudním rozhodnutím odňaty. Okolnosti případu z hlediska změny poměrů bylo třeba tedy hodnotit především s přihlédnutím ke změnám, k nimž došlo v osobních poměrech matky, která jak je patrné z obsahu spisu okresního soudu Plzeň-město, po rozvodu svého manželství s otcem dětí uzavřela dne 13. dubna 1960 manželství s mužem, k němuž měla milostný vztah již v době trvání prvního manželství, dne 2. května 1961 však požádala o rozvod tohoto manželství s odůvodněním, že její druhý manžel neprokázal v manželství s ní ony vlastnosti, které od něho očekávala vzhledem ke svému vztahu k němu. Pravomocným rozsudkem okresního soudu Plzeň-město ze dne 29. 5. 1961 bylo toto její manželství rozvedeno s upuštěním od výroků o vině, přičemž výsledky řízení svědčí o tom, že rozvrat tohoto manželství matka dětí nezavinila a že k němu došlo pro povahové a názorové odlišné založení obou manželů.

Jako podstatnou změnu poměrů bylo třeba dále hodnotit i skutečnost, že matka dětí po svém rozvodu s druhým manželem se nastěhovala znovu do bytu ke své matce a ke svému bratru a žije v tomto prostředí řádným životem, jak je potvrzeno i zprávou občanského výboru místa jejího bydliště. Zejména bylo třeba hodnotit, že podle sdělení tohoto občanského výboru účastňuje se matka akcí občanským výborem pořádaných, je v místě svého bydliště členkou výboru ČSČK a pracuje jako administrativní pracovnice v závodech V. I. Lenina. Z hlediska změny poměrů měla být také hodnocena zpráva zaměstnavatele matky, podle níž matka dětí od nástupu na toto pracoviště úspěšně a svědomitě práci na pracovišti vykonává, od svého nástupu do zaměstnání je členkou ROH, jehož schůze pravidelně navštěvuje a účastní se i pětiminutovek na pracovišti.

U otce dětí došlo ke změně poměrů potud, že oproti stavu, kdy po rozvodu svého manželství a po přechodném umístění mladšího syna u svých rodičů a staršího v domácnosti třetích osob, pečoval o tyto děti ve své domácnosti za pomoci své zaměstnankyně, uzavřel dne 18. 3. 1961 manželství s ženou, která již dříve jak je patrné z obsahu opatrovnických spisů, od září 1960 do domácnosti otcovy pravidelně docházela a v této domácnosti zdržovala. Jde o velmi podstatnou změnu poměrů, kdy nezvl. děti po uzavření druhého manželství otce dětí s mladou ženou, byť i k výchově dětí jako učitelka odborně kvalifikovanou, mají býti vychovávány touto druhou manželkou otcovou. Krajský soud hodnotí tuto změnu z hlediska zájmů dětí výlučně jen kladně s odůvodněním, že otec založil dětem nové spořádané rodinné prostředí. Nezabýval se však náležitě poukazy matky na to, že otec dětí svůj hlavní zájem v rodině přirozeně upírá ke své nové, mladé manželce, a že zájem dětí ustupuje v této rodině do pozadí. To ostatně vychází najevo i z výpovědi staršího syna, který potvrdil, že otec dětí ještě v době, než se s nynější svou manželkou oženil, i ve večerních a nočních hodinách děti opouštěl a ponechával je samotné, aby se mohl věnovat své snoubence. Totéž je potvrzeno i výpovědí svědkyně L. K., jejíž výpověď krajský soud při hodnocení výsledků řízení zcela pomíjí. Bylo povinností krajského soudu, aby náležitě zhodnotil výpověď této svědkyně, její písemné podání i svědectví jejího manžela, kteří oba potvrdili, že jako nájemníci v témže domě slyšali pláč mladšího dítěte v době, kdy otec opustil byt a děti zůstaly ponechány sobě, i když to bylo jen na dobu přechodnou. Právě tak bylo třeba hodnotit svědectví dalšího svědka, z jehož výpovědi vychází najevo, že ohledy na osobu otce dětí vedly k tomu, že o skutečných poměrech v rodině otce dětí a o jeho skutečném vztahu k dětem a péči o ně nebyla vydána taková svědectví, jež by tyto poměry náležitě vykreslila a že naopak došlo v posudcích z bydliště otcova k určitému zkreslení pravých skutečností. Krajský soud nehodnotil také v této souvislosti, zda je v zájmu dětí, aby v době, kdy otec se svou nynější manželkou, aktivní pracovnící ve sportu, odjíždí na zájezdy, případně i do zahraničí, byly děti vychovávány rodiči jeho nové manželky, tedy osobami, jež jsou dětem cizí. Hodnocení věci z tohoto hlediska není znevažováním veřejné činnosti otce a jeho manželky, nýbrž jen reálným posuzováním daných skutečností se zřetelem k zájmům dětí, neboť nelze pominout základní přirozený vztah matky k dětem, jemuž je nutno v případě, že jde o matku řádně žijící, dát přednost před výchovou dětí druhou manželkou otcovou a její rodinou.

Z tohoto hlediska a v těchto souvislostech krajský soud nastalou změnu poměrů nehodnotil. Pominul při celkovém hodnocení, že i podle výsledků rozvodového řízení matka se v podstatě řádně o obě děti od jejich narození starala, i když v rozvodovém řízení vzhledem k otci dětí byla u ní zjištěna výlučná vina na rozvodu. Tuto výlučnou vinu matky dětí, prokázanou v rozvodovém řízení jejím poměrem s jiným mužem, k němuž se ostatně matka dětí doznala, klade krajský soud i nadále matce dětí za vinu, a to i při posuzování, zda se poměry v době rozhodování o žádosti matky za změnu původního rozhodnutí o výchově dětí ve smyslu § 41 změnil. Krajský soud i nadále zužuje otázku svěřením dětí do výchovy matce pro nastalou změnu poměrů v podstatě jen do faktu jejího provinění vůči otci dětí za trvání manželství a nehodnotí náležitě novou situaci i vývoj ostatních souvislostí. Nevychází proto krajský soud ve smyslu § 170 o. s. ř. z ustanovení § 150 odst. 1 o. s. ř., podle něhož pro rozhodnutí je rozhodný stav v době vydání rozhodnutí a přitom pomíjí i důkazy provedené soudem prvního stupně, jak výše bylo vylíčeno. To pak vedlo k tomu, že krajský soud nevyložil náležitě pojem změny poměrů, jak se v daném případě projevil, a to i pokud jde o vstup matky dětí do pracovního poměru a její postoj k práci v dnešní době. Tuto změnu poměrů hodnotí totiž krajský soud nikoli se zřetelem k tomu, že jde o změnu podstatnou, která může mít rozhodující vliv na vytváření osobního i politického profilu matčina v dnešní době, nýbrž jen z hlediska, že jde jen o poměrně krátký časový úsek, který nedovoluje činit bezpečné závěry.

Krajský soud vyložil tedy smysl ustanovení § 41 zák. o právu rod. vzhledem k provedeným důkazům protichůdně, neboť se nezabýval výsledky řízení, z nichž vychází najevo, že děti se v dosavadním prostředí otcovy nové domácnosti s otcovou ženou zřejmě nesžily, nejsou s ní citově spjaty, že poměrně mladá manželka jejich otce nemůže jim vynahradit péči vlastní matky, která je zrodila a po řadu let od jejich narození o ně pečovala, takže při posuzování změny poměrů nehodnotil náležitě ani zájem dětí na jejich výchově v řádném a láskyplném prostředí.

Porušil tedy krajský soud napadeným usnesením zákon v ustanovení § 1 odst. 2, § 88 odst. 2, § 3, § 150 odst. 1 o. s. ř. v souvislosti s ustanovením § 41 zák. o právu rod.